

סוקרי התקשורת הפרו-ישראליים

מנפרד גרסטנפלד ובן גרין

סיקור תקשורת מהו?

יתן להגדיר סיקור תקשורת כבחינה ביקורתית של אמצעי תקשורת, איסוף נתונים לגביה, ניתוחם ופרסומם.

משך עשרות שנים יצאה התקשורת נשכרת ממצבה הייחודי. בעוד שבכוחה למתוח ביקורת בלתי-נלאית על אחרים, קיימות מעט מאוד דרכים לדרוש ממנה ליתן דין וחשבון. מלאכת התקשורת כפופה אך ורק לתקנותיה שלה, ופרט למקרים חריגים, עיתונאים אינם אחראים אלא כלפי מקצועם. כך יכולים כתבים לבחור בעובדות שיזכירו או יעלימו גם אם יגרמו בכך לעיוות בתפישת הקורא. אם יעלה רצון מלפניהם, יש להם יכולת בלתי-מוגבלת לשנות באורח מגמתי את העובדות. אמצעי התקשורת כמעט שאינם תוקפים אלה את אלה; לו עשו זאת, אולי היתה מתעוררת אחריות רבה יותר של עיתונאים.

התקשורת יוצרת תפישות מסולפות בדרכים רבות, ויש לכך דוגמאות אינספור. כך, למשל, מספר אלן דרשוביץ בריאיון: "במצעד יום העצמאות ה-55 של מדינת ישראל קיימה קבוצה קטנה מנטורי-קרתא הפגנת-נגד עם כרזות

הקוראות 'יהודים אמיתיים הם אנטי-ציונים'. הבוסטון גלוב הדפיס שני צילומים שווים בגודלם; האחד של קבוצות פרו-ישראליות הנושאות דגלים, והשנייה של האנטי-ישראליים. כך נוצר הרושם שבמצעד היה מספר שווה של משתתפים"¹.

השפעתן של הבחנות בודדות כאלה קטנה בהרבה מהשפעתה של גישה שיטתית ומתמשכת.

תחילת המאבק – בשנות השבעים

מ אז החלה האינתיפאדה הפלשתינית השנייה בסתיו 2000, סבורים רבים שישראל מפסידה בקרב על התקשורת. ממשלת ישראל מואשמת תכופות באי-יעילות בהצגת עמדותיה ברבים. סוקרי-תקשורת פרו-ישראליים הם מקור חשוב למידע עבור קוראיהם, אולם בראש ובראשונה הם "שחקנים פרטיים" במלחמת יחסי הציבור הערבית-ישראלית. מעקב תקשורת פרו-ישראלי החל לפני כ-30 שנה, בצורה הפשוטה ביותר. הסיקורים הראשונים היו בכתב. לני בן-דוד, מי שהיה דיפלומט ישראלי, מספר שבאמצע שנות השבעים יזם סי קנן, עורך ה-*Near East Report (NER)*, הווינגטוני המסונף לשדולת AIPAC, טור מיוחד לסיקור תקשורת תחת הכותרת: The Monitor (העוקב). מטרתו היתה להבהיר "נושאים שנויים במחלוקת ולחשוף תעמולה שלילית"².

אחד היעדים העיקריים שהעמיד NER היו רולנד אוונס ורוברט נובק, שני עיתונאים בעלי טור קבוע ב-250 עיתונים בערים בארה"ב. כל אימת שהשניים פרסמו שגיאות, היה קנן שולח מברקים לפעילים מקומיים, ואלה שלחו מכתבים חריפים למערכות העיתונים שפרסמו את הטורים. המערכה הגיעה לשיאה לאחר שאוונס העלה טענת-שווא לפיה ישראל הגישה בקשה סודית לנשק אמריקני בשווי 4 מיליארד דולר בשנה. אוונס סירב תחילה לחזור בו, אולם

ד"ר מנפרד גרסטנפלד הוא יו"ר הוועד המנהל של המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה. ספרו האחרון הינו:

Europe's Crumbling Myths: The Post-Holocaust Origins of Today's Anti-Semitism, JCPA, Yad Vashem, World Jewish Congress.

בן גרין הוא עוזר מחקר במרכז למחקר גלובלי בינלאומי (GLORIA), במרכז הבינתחומי הרצליה (IDC). את התחקיר למאמר זה ערך ב-JCPA במחצית הראשונה של 2004.

כותבי המאמר מודים לפני בן-דוד, שאריפין דיקי, אווה גורפיין ויוניט גולוב על עזרתם.

גירסה ארוכה יותר של מאמר זה תתפרסמה בחוברת סתיו 2004 של *Jewish Political Studies Review*.

תשומת-הלב הגוברת של התקשורת הזרה לסכסוך הערבי-ישראלי. הדבר גרם להצפה של כתבים זרים המגיעים לישראל ולשטף של מידע חד-צדדי, לעתים אנטישמי בעליל, אודות ישראל. בתגובה לדיווח החד-צדדי פעלו יחידים פרו-ישראליים, וחלקם הקימו ארגונים מיוחדים לסיקור, ניתוח וביקורת של אמצעי התקשורת.

מטרות סיקור התקשורת

ימים אלה מגיבים מספר ארגוני סיקור באופן קבוע על דיווחיהם של אמצעי תקשורת שונים ברחבי העולם בנוגע לסכסוך הערבי-ישראלי. הם שונים זה מזה במטרות, בהתמקדות ובדרכי הפעולה. לסוקרי תקשורת פרו-ישראליים מספר מאפיינים:

- הם מתמקדים בסכסוך הערבי-ישראלי.
- הם מספקים לקובעי מדיניות מידע שהוא בלתי-נגיש באופן אחר, כגון מידע ממקורות ערביים, ומעוררים פעילים אחרים להגיב כלפי אמצעי התקשורת הנוגעים בדבר. מטרתם היא לשנות את חד-צדדיותה של התקשורת.
- הם בעלי אתר אינטרנט שבאמצעותו הם מפרסמים את החומר שלהם. ממצאיהם מתפרסמים באופן קבוע, בדרך כלל פעם או פעמיים בשבוע, באתר האינטרנט שלהם או באמצעות משלוח דואר אלקטרוני למנויים שלהם.
- לעתים ישוחחו סוקרי התקשורת, שלא לפרסום, עם ארגוני תקשורת המפרסמים חומר חד-צדדי, בתקווה להגיע איתם להסכם.
- מקצתם עוסקים בשתדלנות אצל ממשלות ורשויות זרות.

כך הופכים ארגונים אלה להיות משקל-נגד לסוקרי תקשורת פרו-פלשתינים – לתומכי הפלשתינים יש סוקרי תקשורת משלהם הטוענים שהתקשורת חד-צדדית נגד הפלשתינים, והם כוללים סיקור תקשורת ערבית (Arab Media Watch), סיקור תקשורת פלשתינית (Palestine Media Watch) ואינתיפאדה אלקטרונית (Electronic Intifada).

סוקרי תקשורת פרו-ישראליים

להלן רשימת הארגונים הבולטים שבסוקרי התקשורת הפרו-ישראליים – חלקם פועל מחו"ל וחלקם מישראל:

Jerusalem Post

דוד בר-אילן ז"ל, עורך הגרזולם פוסט, היה מן הבולטים שבסוקרי התקשורת הפרו-ישראליים. הוא פרסם טור שנקרא "עין על התקשורת", ולקט מתוך מאמרי הטור קובץ בספר ב-1993.⁸ בריאיון ב-1994 אמר בר-אילן: "ההנחה של רוב התקשורת הזרה היא כי העניין הפלשתיני הוא עניין צודק... לפנינו עם החותר לחירות, לחופש, להגדרה-עצמית, שדינה כדון אמהות. על ישראל לתת להם את מבוקשם. אם אינה עושה זאת היא עושה עוול".⁹ בריאיון זה הביא בר-אילן את הסיפור להלן כדוגמה בולטת לדעה חד-צדדית אנטי-ישראלית:

נאלץ לעשות זאת לאחר מספר שבועות. בלחצם של כותבי מכתבים למערכת, חדלו אוונס ונובק לכתוב על המזרח התיכון למשך מספר שנים.³

מספר גופים פרו-ישראליים לסיקור תקשורת הוקמו אחרי המלחמה בלבנון. אחד מהם הוא CAMERA⁴ – "הוועדה למען דיוק בדיווח על המזרח התיכון באמריקה", גוף שנוסד ב-1982.⁵

אירופה וישראל

משך זמן רב מתחו יחידים פרו-ישראליים ביקורת על דיווחים שוללים, חוזרים ונשנים, שהופיעו בתקשורת האירופית בנוגע לישראל:

סרגיו מינרפי, מי שהיה שגריר ישראל בבריטל, ניתח שש כתבות תיעודיות בשנים 1979-1982 ששודרו ב-RTBF – תחנת הטלוויזיה הבלגית בשפה הצרפתית, וב-1985 פרסם את ממצאיו בספר.⁶

הנרי ויינברג הקדיש ב-1987 פרק שלם בספרו *The Myth of the Jew in France 1967-1982* לבחינת הדעה החד-צדדית האנטי-ישראלית של היומון הפריסאי *לה-מונד*.⁷ כבר ב-1980 פרסם עיתון חשוב זה מאמר שכותרתו: "לאומיות כפולה, נאמנות כפולה" מאת מ. ל. סנוסי (Snoussi), שהאשים בפומבי את יהדות צרפת בבגידה. ויינברג ציין כי המאמר "כולל משפטים שבמדינות דמוקרטיות אחרות היו נחשבים להסתה לאלימות קיצונית". באוקטובר 1980, לאחר שטרוריסטים שמו פצצה על יד בית-כנסת ברח' קופרניק בפריס, פרסם *לה-מונד* מאמר אנטישמי נוסף מאת ז'אן מארי פופר (Paupert), בעמוד השער שלו. ויינברג ציין כי המאמר היה מלא קלישאות אנטישמיות. *לה-מונד* יישם כבר באותו זמן מספר טכניקות שהיום הן מובנות מאליהן: רוב הכיסוי של המזרח התיכון ניתן לעיתונאים יהודים פרו-ערביים. לעתים קרובות, כאשר ציטטו מקורות ישראליים, הם ציטטו שמאלנים קיצוניים כמו פליציה לנגר, אורי אבנרי ומתתיהו פלד, ללא כל אזכור של היותם רחוקים מאד מן הזרם המרכזי בישראל. ויינברג סיכם זאת באומרו כי העיתון הביע "ביקורת מוגזמת ובלתי-הוגנת על המדינה היהודית וסייע להכנסת ביטויים אנטישמיים כאמצעי לגיטימי בוויכוח ציבורי".

האינטרנט: תנופה גדולה

ייה מפץ הגדול של האינטרנט פתח הזדמנויות חדשות וחשובות לסיקור תקשורת פרו-ישראלי. לפני האינטרנט אפשר היה לעקוב אחר התקשורת בדרך הרגילה, אך הפצת המסקנות לקוראים רבים תוך זמן קצר היתה כרוכה בהוצאה כספית גדולה. היום יכולים סוקרי התקשורת להפיץ את ממצאיהם בעלות נמוכה באמצעות דואר אלקטרוני, או על-ידי פרסוםם באתרים באינטרנט.

לסוקרי התקשורת יש גישה למנועי חיפוש באינטרנט המסוגלים לבצע מחקר שרק שירותים יקרים של איסוף קטעי עיתונות יכולים היו לבצע. כך, למשל, יכול סוקר תקשורת לקבוע במהירות בכמה עיתונים מופיע טור קבוע של בעל דעה חד-צדדית.

גורם נוסף שהאיץ סיקור תקשורת פרו-ישראלי הוא

● CAMERA

CAMERA¹⁸ מכסה מגוון רחב של אמצעי תקשורת בארה"ב, ולעתים גם בבריטניה. הארגון עוקב שיטתית אחר טלוויזיה, רדיו ועיתונים. חלק מחומר הגלם שלו מושג באמצעות היותו מנוי על בסיסי-נתונים. CAMERA גם מפרסם מודעות בעיתונים כגון הניו-יורק טיימס. הארגון מדווח על חד-צדדיות של התקשורת, ומבקש, באמצעות דואר אלקטרוני, מ-5,000 פעיליו לפעול באמצעות מכתבים למערכת של אמצעי התקשורת הנוגע בדבר. חומר של הארגון מופץ בקרב 50,000 מנויים.

אנדריאה לוין, מנכ"ל CAMERA, מדגישה כי כמחצית העבודה נעשית מאחורי הקלעים על-ידי אנשי צוות המקיימים קשר עם אמצעי התקשורת. כאשר מזהות עובדות שגויות, הם מתקשרים לעורכים ולכתבים כדי שיפרסמו תיקוני טעויות. במקרים אחרים הם פועלים למען פרסום של סיפורים שאינם זוכים לכיסוי ראוי.¹⁹ בין הדוגמאות לפרסומים של CAMERA ניתן למנות כיסוי של הניו-יורק טיימס בנושא ילדים פלשתינים כמחבלים-מתאבדים,²⁰ הוושנינגטון פוסט – "שפה משלו",²¹ ותיקון מיידי בבוסטון גלוב בנושא חוקיות ההתנחלויות.²²

● Palestinian Media Watch (PMW)

PMW²³ – ארגון "סקירת התקשורת הפלשתינית", נוסד ב-1996 ומתמקד בניטוח החברה הפלשתינית. הוא סוקר את אמצעי התקשורת ואת ספרי הלימוד בשפה הערבית. לצורך איסוף הנתונים הוא רושם, מקליט ומנתח את כל תוכניות הטלוויזיה והעיתונים הפלשתיניים. המנכ"ל, איתמר מרקוס, מציין כי הרשות הפלשתינית שולטת בחזקה בכל התקשורת הפלשתינית. כך מאפשר הניטוח של PMW להבין מהן כוונותיה האמיתיות של הרשות הפלשתינית.²⁴ הארגון עוסק גם בניטוח התרבות והחברה ברשות הפלשתינית ממספר היבטים, לרבות מחקרים על מחנות קיץ, שירה, ספרי לימוד, אידיאולוגיה דתית, תשבצים ועוד ועוד.

ל-PMW תפקיד חשוב בתיעוד הסתירות שבין התדמית שמציגים הפלשתינים לעולם בשפה האנגלית, לבין המסרים בערבית המושמעים לבני-עמם. להלן מספר דוגמאות לנושאים בהם מטפל הארגון: "עידוד נשים טרוריסטיות",²⁵ "מלחמה נגד היהודים וישראל בלימודי הדת ברשות הפלשתינית",²⁶ "השוואת החלופות וספרי הלימוד של הרשות הפלשתינית עם אמנת החמאס".²⁷

ביוני 2004 הציג PMW בפני הקונגרס האמריקאי דו"ח מיוחד שכותרתו: "ארבע פרצות בחוקי ארה"ב נגד טרור".²⁸ הדו"ח מנתח את השימוש האנטי-אמריקאי והתומך טרור שנעשה בכסף אמריקאי המגיע לשטחים שבשליטת הרשות הפלשתינית, ויש בו המלצות לבצוע חמישה תיקונים בחוק האמריקאי. כל ההמלצות הללו נכללו ב"חוק פעולות החוץ של ארה"ב" שהתקבל בבית-הנבחרים ביולי 2004.

מרקוס סבור שפעילותו החשובה ביותר של PMW היא להביא את החומר שלו לידיעתם של פוליטיקאים ומקבלי החלטות זרים. הוא מציג את ממצאיו לעתים קרובות בפני אנשי פרלמנט ותקשורת בחו"ל.²⁹

ה-BBC הוא העבריין הגדול ביותר בכל הנוגע לישראל... אתן רק דוגמה אחת לזדוניות. לפני מספר שנים התמוטט בית-קפה במזרח ירושלים הערבית מחמת בעיות במבנה. העובדה הבולטת ביותר היתה שיהודים וערבים פעלו יחדיו להצלת נפשות. גם פעילי פתיח מובהקים, כסגן המופתי של ירושלים, נדהמו נוכח שיתוף-הפעולה. ה-BBC לא הזכיר זאת ולו במילה אחת. הם רק ציינו את סבל הערבים, וחזרו על העלילה שיהודים הטמינו במקום פצצה.

זה היה דיווח מסולף לחלוטין שהשמיט את התופעה היחידה שהיתה בבחינת חדשות לעולם כולו: העובדה שערבים ויהודים פעלו יחד להצלת נפשות בעת שהאינתיפאדה היתה בשיאה. בר-אילן ציין כי להתמוטטות המבנה לא היתה כל חשיבות פוליטית, והוסיף: "בתחום הפוליטי יש מאות דוגמאות לזדוניות ה-BBC".¹⁰

● HonestReporting

HonestReporting¹¹ ("דיווח הוגן"), צמח מתוך יוזמה פרטית בריטית, אחרי תחילת האינתיפאדה הפלשתינית השנייה. ב-2001 הפך לעמותה עצמאית עם מועצת מנהלים משלה. הוא מקיים קשר עם התנועה החינוכית "אש התורה". מטרתו המוצהרת היא להבטיח "כי ישראל תקבל את הכיסוי התקשורתי ההוגן שכל אומה ראויה לו".¹²

HonestReporting סוקר בעיקר את התקשורת בארה"ב, אך גם במדינות דוברות אנגלית אחרות. יש לו מספר סניפים העוסקים בתקשורת זרה, והוא בוחן בקפידה את התקשורת בחיפוש אחר דוגמאות של חד-צדדיות אנטי-ישראלית. הארגון מקיים יחסים קבועים עם כתבים זרים הנמצאים בישראל, ומספק להם מידע. אם אמצעי תקשורת כלשהו מפרסם עובדות מסולפות ומאמרים חד-צדדיים, הארגון מודיע למנויו על המאמרים הפוגעים ומבקש מהם לפנות ישירות אל המפרסם הנוגע בדבר. כך הוא משמש לא רק כשירות מידע, אלא גם כגוף פעילים. הוא מונה 100,000 חברים ברחבי העולם.

HonestReporting הגדיר שבעה סוגים של חד-צדדיות תקשורתית: הגדרות ומינוח מטעים, דיווח בלתי-מאוזן, דעות במסווה של חדשות, העדר הקשר, השמטות סלקטיביות, שימוש בעובדות נכונות כדי להסיק מסקנות שקריות, סילוף עובדות.

בין פעולותיו האחרונות של הארגון: המאמר "היום המאושר ביותר של שיחי יאסין", שעסק במקצת מן המיתוסים של התקשורת שהופיעו אחרי מותו של הטרוריסט איש הדת,¹³ "הרגישות הסלקטיבית של ה-BBC",¹⁴ שעסק במסור הכפול של ה-BBC אחרי פיטוריו של רוברט קילרוי-סילק; הענקת "פרס הדיווח הבלתי-הגון 2003" (המוענק מדי שנה) לסוכנות רויטרס¹⁵ (ב-2002 ניתן "הפרס" לתקשורת הבריטית וב-2001 – ל-BBC).

חלק מן הסניפים הזרים של HonestReporting עוקבים אחר התקשורת הלאומית בשפת המדינה שלהם. כך הסניף הספרדי¹⁶ והברזילאי.¹⁷

● Anti Defamation League (ADL)

ADL³⁰ – "הליגה נגד השמצה" היא בראש ובראשונה ארגון יהודי הגנתי. פעילותו בסיקור תקשורת הנה חלק משני בכלל עבודתו, והיא מתפרסמת באתר ADL באינטרנט. הסיקור התקשורתי הוא אקראי, מקיף עיתונים, טלוויזיה, אינטרנט, רדיו וכתבי-עת, ומלווה בכתיבת מכתבים לכל מי שזוהה כאשם בדיווח חד-צדדי. הארגון תוקף השמצה אתנית ודתית בשם כל מי שנפל קורבן להשמצה שכזאת.

דוגמאות לפרסומי ADL בנושא סיקור תקשורת: "עיתונאי ערבי מספר ל-CNN שהיהודים שולטים בתקשורת"³¹, "הערות אנטי-מוסלמיות מזעזעות שודרו בבוסטון"³².

● Honestly Concerned

Honestly Concerned³³ ("איכפת באמת ובתמים") החל את פעילותו במאי 2002, כיוזמה פרטית של ששה סטבסקי (Stawski), ומשתפים בו פעולה יהודים ונוצרים. HC סוקר דיווחי תקשורת הנוגעים בעיקר לאנטישמיות ולישראל, ופעילותו מוצגת באתר האינטרנט שלו. יש לו שלוש רשימות מכותבים: הראשונה לעדכונים שוטפים; השנייה היא מהדורה לסיכומים שבועיים; והשלישית אקראית, להודעות על אירועים מיוחדים. האתר ורשימות המכותבים הם בעיקר בשפה הגרמנית, אך ישנם גם באנגלית.

● Take-A-Pen

אתר האינטרנט Take-A-Pen³⁴ מבוסס על הנחה לפיה יכול כל אחד לעשות משהו בנוגע לדיווח חד-צדדי בכל אחד מכלי התקשורת. האתר מייצג, בין השאר, כיצד לכתוב מכתבים יעילים לפוליטיקאים, לארגונים בינלאומיים, לתחנות רדיו וטלוויזיה. האתר מצהיר שהוא מופעל על-ידי אזרחים אירופים וישראלים.

כדוגמה להשפעתו מציין האתר כי כינה את הגארדיין בתואר "שקרן החודש" באפריל 2004.³⁵ נציב תלונות הציבור של העיתון, איאן מאייס, התקשר אל Take-A-Pen ופרסם תיקון טעות באתר האינטרנט של הגארדיין ב-29 במאי.³⁶ סוקר תקשורת זה עוסק גם בביקורת העיתונות הישראלית – בתואר "שקרן החודש" במאי 2004 זכה הארץ, וביולי 2004 הוכתרה סוכנות אסושיאייטד פרס בתואר זה. האתר מספק כתובות של כל אמצעי התקשורת שהוא סוקר.

● EyeOnThePost.Org

EyeOnThePost.Org³⁷ ("יעין פקוחה על הפוסט") סוקר עיתון אחד בלבד – את הווישינגטון פוסט. הגורם המדרבן להקמת הארגון היה הדיווח הכוזב של העיתון על טבח שביצע צה"ל במבצע "חומת מגן" בגינין, בעקבות הפגיעה במלון פארק במרץ 2002. בהדרגה התגלה כי צה"ל יצא מגדרו ושלם מחירי כבד בחיי חייליו כדי לחוס על חיי אזרחים פלשתינים. הווישינגטון פוסט לא מצא לנכון להתנצל על הסילוף ואף לא דיווח על האמצעים שנקט צה"ל כדי למנוע הרג אזרחים פלשתינים.

דוגמאות לפרסומי הארגון: "ישראל הרגה שישה מנהיגי טרור בשכם והכותרת בווישינגטון פוסט היא 'ישראל הרגה שישה מנהיגים'".³⁸

● IMW Israel Media Watch (IMW)

IMW³⁹ ("יסוקר התקשורת הישראלית") נוסד ב-1995. הארגון מתמקד בתקשורת ישראלית חד-צדדית. למרות מטרות המוצהרות לשמור על תקשורת נטולת פניות, יעילות גישתו מתבטאת בזיהוי חד-צדדיות שמאלנית. הארגון מפרסם בשנתיים האחרונות טור קבוע בג'רוזלם פוסט. גישה זו יש בה משום סתירה, מאחר שהארגון מפרסם בכלי תקשורת האמור להיבדק על ידו.

דוגמאות לפעולות ה-IMW: "מעט חוסר-מקצועיות של התקשורת"⁴⁰ "חופש הדיבור על ספסל הנאשמים"⁴¹.

● צרפת

Proche-Orient.info⁴² ו-Crif⁴³ – ארגון-הגג של יהדות צרפת – הם סוקרי התקשורת הפרו-ישראליים המובילים בצרפת. הם מפרסמים מדי יום סקירות של מאמרים המופיעים בעיתונות הצרפתית ועוסקים בישראל ובנושאים שיש בהם עניין לקהילה היהודית בצרפת. הם מספקים גם ניתוחים, דעות ודיונים. תחום פעולתם כולל גם רדיו וטלוויזיה. המידע של Proche-Orient כולל גם חדשות מן העיתונות הבינלאומית והערבית. ארגון נוסף, Guysen Israel News⁴⁴, מספק עדכוני חדשות יום-יומיים וכתבות-עומק מיוחדות.

● איטליה

Informazionecorretta.com⁴⁵ הוא ארגון איטלקי פרו-ישראלי המנתח תקשורת איטלקית – בעיקר עיתונות מודפסת, ובמידה מסוימת גם רדיו וטלוויזיה. הארגון מציע לקוראיו לפנות לתקשורת ולהביע דעתם על מאמרים שפורסמו, ומספק הצעות והוראות בנוגע לצורת הכתיבה המומלצת. בהשוואה לארגוני סקירה אחרים, ארגון זה מקדיש תשומת-לב מרובה לשימוש בצילומים ובקריקטור רות נגד ישראל.

ניתוח תופעות חוזרות ונשנות

שנת 2001 ניתח ג'ף הלמרייך (Helmreich) דפוסים שונים של הפרת כללי האתיקה המקצועית העיתונאית באמריקה. אחת הדוגמאות שהביא היא כי אמצעי תקשורת חשובים בשפה האנגלית מביאים, כציטוט ישיר מפייהם של מנהיגים פלשתינים, דברים השונים משמעותית מן הדברים שאמרו למעשה. למשל, כאשר אסושיאייטד פרס דיווחה על "נאום הנאכבה" של ערפאת ב-15 במאי 2001, היא השמיטה פסקאות שלמות, הוסיפה מילים ממתנות ומחקה השמצה הנוגעת לארה"ב.⁴⁶ בספטמבר 2002 הוזמן אלפרד דונאט (Donath), יו"ר הקהילה היהודית בשווייץ, SIG, לנאום בנושא אתיקה עיתונאית בסכסוך המזרח-תיכוני, בטקס הענקת פרס האתיקה ע"ש ז'אן דומור. לפני שלושים שנה ייסד דונאט, בבית-החולים של אוניברסיטת ז'נבה, את ועדת האתיקה במחקר רפואי, הראשונה בשווייץ. אף שלא אמר זאת במפורש, רמז דונאט כי לפי

אמות-המידה של מקצועו, העיתונאים ברובם הם בעלי מקצוע חסרי אחריות. הוא התייחס בנאוומו לפעולה הצבאית של צה"ל בגינין, ואמר:

בכל אמצעי התקשורת דובר על 6,000 הרוגים, אחר כך על 3,000 ואחר כך על 500. היכן הם כל מאות הפלשתינים ההרוגים? היכן הם קברי האחים הגדולים שבהם קברו בולדוזרים ישראליים אלפי אזרחים שנהרגו וכוסו בבטון כדי להסתיר את הפשעים הישראליים? מי הוא שנשבע בכבודו כי היו הוצאות להורג של אזרחים פלשתינים עירומים למחצה שנורו בראשיהם? מי הוא שהריח את ריח הגופות הנרקבות? מי הוא ששמע את זעקות האימה של הנשים שנאנסו על-ידי חיילי צה"ל?

דונאת' טען שהעיתונאים השוו בחוסר אחריות את תמונת מחנות ההשמדה הנאציים לגינין, וסיכם באומרו: "כל אלה הן השמצות, אולם משהו תמיד נותר בזיכרון".⁴⁷

נושאים הזוכים להתעלמות

ניתוח הנושאים העיקריים בסכסוך הפלשתיני-ישראלי הזוכים להתעלמות מצד התקשורת החדשותית העולמית, זיהה דן דיקר מספר מקרים של הזנחת הזכויות החוקיות של ישראל. בין הדוגמאות הוא מציין כי התקשורת מתייחסת באורח קבע למחויבות החוקית של ישראל לסגת אל גבולות טרום 1967. דרישה זו אינה עולה בקנה אחד עם החלטה 242 של מועצת הביטחון של האו"ם ועם הסכמי אוסלו.

הוא מציין גם כי לפי החלטה 242 ולפי אוסלו, אין לישראל כל מחויבות חוקית לחדול מהקמת התנחלויות. דוגמאות אופייניות נוספות הן ההתייחסות של התקשורת ל"ירושלים המזרחית הערבית הכבושה", תוך התעלמות מן העובדה שמאמצע המאה ה-19 קיים רוב יהודי בירושלים. למרות קביעתו של האו"ם כי ישראל מילאה את התחייבותה לסגת מדרום לבנון, סוכנויות החדשות עודן מתייחסות לחוות שבעא, הנמצאות בצד הישראלי של הגבול עם לבנון, כ"שנויות במחלוקת".⁴⁸

מספר אנשים פרסמו אף הם ניתוח תקשורת מקצועי. אחד הידועים שבהם הוא העיתונאי טום גרוס, לשעבר כתב של הדיילי טלגרף, הוול סטריט ז'ורנל וכתבי-עת אחרים. הוא שולח את ממצאיו לרשימת מכותבים מוגדרת הכוללת עיתונאים, פרשנים, פקידי ממשל בכירים ומומחים לענייני המזרח התיכון מכל רחבי העולם. גרוס מגיע ל-2500 מכותבים בכירים ביותר מ-50 מדינות, רובם לא-יהודים.⁴⁹

גרוס מפרסם לפרקים מאמרים בפרסומים כגון *National Review Online*. אחד הידועים שבמאמריו הוא "גינינגרד" – מחקר על הכיסוי העיתונאי של ה"לא-טבח" בגינין ב-2002.⁵⁰ רוב ניתוחיו אינם מיועדים לציבור הרחב, ואין אתר אינטרנט שבו ניתן לראות את כולם.

אסרסון והחד-צדדיות השיטתית של ה-BBC

וור אסרסון (Asserson), עורך-דין בריטי חשוב, נטל על עצמו ארבעה מחקרים מתועדים היטב, המפרטים את החד-צדדיות השיטתית של ה-BBC

נגד ישראל, באתר שלו bbcwatch.com.⁵¹ הוא הקליט את שידורי ה-BBC אודות המזרח התיכון במשך שלוש תקופות בנות מספר שבועות, החל מסוף שנת 2001.

ניתוח ה-BBC של אסרסון הוא דוגמה מצוינת להתפתחות של סיקור התקשורת במשך השנים. לעומת בר-אילן, שרק הביא, לפני עשר שנים, דוגמאות לחד-צדדיות של ה-BBC, אסרסון מנתח אותה מבחינה משפטית.⁵²

המונופול של ה-BBC נובע מחוזה מחייב משפטית עם הממשלה הבריטית. אסרסון הגדיר את 15 המחויבויות המשפטיות של ה-BBC לפי כתב-הזכויות שלו. אלה כוללות בין השאר: הגינות, כבוד לאמת, דייקנות ראויה, דבקות בעקרונות יסוד דמוקרטיים, הימנעות משידור דעותיהם של הכתבים על עניינים שוטפים או מדיניות ציבורית, הבטחת ייצוג הולם לדעות מנוגדות, מניעת השפעה של הכתבים, דרך השקפותיהם האישיות, על ציבור המאזינים.

אסרסון זיהה אירועים רבים שבהם הפר ה-BBC את הקווים המנחים שלו עצמו, לעתים אף את רובם המכריע. אסרסון ניתח מבחר תוכניות ואתרי אינטרנט של ה-BBC באופן שניתן להציג את הממצאים כראיה בהליכים משפטיים.

ביולי 2004 פרסם אסרסון את הדו"ח הרביעי של bbcwatch, ובו הוא מנתח את כל תוכניות התעודה בנושא המזרח התיכון ששודרו ב-BBC1 וב-BBC2 מסוף שנת 2000 עד יוני 2004. הוא קובע כי "ה-BBC מפעיל מערכה להכפשת ישראל, תוך שידור תוכנית תעודה ביקורתית לגבי ישראל מדי חודשיים-שלושה... 88% מתוכניות התעודה בנושא הסכסוך הישראלי-פלשתיני מתארות את ישראל באור שלילי או (בשני מקרים) מתארות את הפלשתינים באור חיובי". אסרסון קובע גם "כי קיימת בעיה שיטתית במערכת התלוות של ה-BBC".⁵³

ממשלת ישראל וה-BBC

ה-BBC, הנחשב על-ידי משקיפים רבים חד-צדדי באופן מובהק נגד ישראל, הוא נושא לכמה וכמה מחקרים נוספים ולמאמרי ביקורת.⁵⁴ טום גרוס מדגיש כי "המוסר הכפול של ה-BBC ברור לכל, חוץ מאשר ל-BBC עצמו ולאזהדיו בעיתונות".⁵⁵

בשנת 2003 ניתקה ממשלת ישראל את יחסיה עם ה-BBC למשך מספר חודשים. בתגובה נדירה של ממשלת ישראל, כתב השר נתן שרנסקי ל-BBC כי הכתבת שלהם, אורלה גרין (Guerin) "לא זו בלבד שקבעה אמת-מידה חדשה לחד-צדדיות עיתונאית, אלא שמתעוררת גם דאגה שמא כתבותיה מוכתמות באנטישמיות". שרנסקי התייחס לעניין הסתת נערים פלשתינים להיות פצצות-אנושיות. הוא ציין שאמצעי תקשורת חשובים אחרים התמקדו בדיווחיהם בעניין זה על השימוש בילדים בידי קבוצות טרור. הנושא העיקרי בדיווחה של גרין היה כי הישראלים הצעידו ילד לפני התקשורת הבינלאומית. שרנסקי ציין גם שאינו זוכר ולו דיווח אחד של ה-BBC המציין "את הדרכים ואת האמצעים שבהם הרשויות הפלשתיניות מביימות אירועים לתקשורת או מנחות את התקשורת אל סיפורים המשרתים את התמיכה במטרות הפלשתיניות".⁵⁶

ישראל – מדינה שנואה

ביוני 2004, למרות הראיות המוחצות לנטיות הפרו-ערביות של ה-BBC, האשים טים לואלין (Llewellyn), מי שהיה כתב ה-BBC, את תחנות השידור הבריטיות, לרבות מעסיקיו לשעבר, ב"חד-צדדיות שיטתית נגד הפלשתינים".⁵⁷ הוא ביסס את ביקורתו על ספר מאת גרג פילו (Philo) ומייק ברי (Berry), *חדשות רעות מישראל*.⁵⁸

טום גרוס מציין שאנשי צוות ה-BBC סייעו לפילו במחקרו. לדבריו, "עם מי שעזרו והשתתפו נמנים גם ג'ון האמפריס, סו אינגליש, פול אדמס, ניק גואינג, שון קויל, אלן היילינג, אוון דיוויס ופרן אנסורת (Unsworth) – כולם מן ה-BBC".⁵⁹

אסרסון ציין קודם לכן כי איש צוות של ה-BBC, איאן האדו (Haddow), הביע את עמדתו החד-צדדית נגד ישראל בחתימה על עזומה נגד ישראל שהופצה בדואר אלקטרוני. לחתימתו הוסיף את המילים: "הצילו אותנו מישראל". אסרסון מוסיף ואומר:

בשיחות פרטיות עם עיתונאים בכירים ב-BBC, נאמר לנו כי תחושות אנטי-ישראליות רווחות ב-BBC. ישראל נחשבת למדינה שנואה. מי שדעתו שונה נתקל בקשיים מרובים בהשמעת דעתו או בפרסום סיפורו. לא אתפלא אם הדברים מגיעים עד כדי כך שאנשים ב-BBC סבורים כי אסור שישאלו תתקיים, מאחר שזו העמדה הנקוטה עתה בידי המלעיוזים על ישראל.⁶⁰

שרגא סימונס, חבר מועצת המנהלים של מערכת HonestReporting, קובע כי ה-BBC הוא המעוז האחרון של דיווח חד-צדדי מובנה בקרב אמצעי התקשורת החשובים. הוא סבור כי מאחר שה-BBC מתקיים ממימון ציבורי, "הוא אינו רגיש לשאלה אם דיווחיו הם דיווחי אמת או שקר".⁶¹

• The Age

סוקרי היומון האוסטרלי *The Age* ("התקופה") ממלבורן, השתמשו בשיטת ניתוח דומה לזו של אסרסון, וחקרו, במשך תקופה של שמונה שבועות שבין ה-15 ביוני ועד 15 באוגוסט 2003, באיזו מידה פועל העיתון על-פי אמות-מידה עיתונאיות בסיפורי החדשות בנושא הסכסוך הערבי-ישראלי. המחקר ניתח את כל תפוקת החדשות של העיתון בנושא הסכסוך, נוהל על-ידי קבוצת מקצוענים בלתי-תלויים, ופורסם ב-5 בנובמבר 2003.⁶²

במשך תקופת המחקר נרשמו 210 הפרות (בממוצע 3 בכל ידיעה), דהיינו: אירועים שלא דווחו כראוי ובמידה מספקת. ניתוח ההפרות מגלה כי רובן המכריע היו לרעת הצד הישראלי. מספר מאמרים חד-צדדיים הפרו בעליל את כללי ההתנהגות של העיתון.

המחקר של *The Age* דירג עיתונאים לפי הפרות. נוסחה זו מתווה מתודולוגיה הניתנת ליישום בסיקור התקשורת גם במקומות אחרים.

• The Philadelphia Inquirer

"ארגון ציוני אמריקה" באזור פילדלפיה רבתי פרסם דו"ח שכותרתו: "חד-צדדיות נגד ישראל בעיתון היומי *The*

Philadelphia Inquirer". המחקר מנתח "כיסוי חדשות, בחירה ומיקום של צילומים, כותרות, מאמרי מערכת, קריקטורות ומכתבים לעורך הנוגעים לישראל ולערבים הפלשתינים, שהופיעו בעיתון מ-9 במאי 2002 עד 20 באוגוסט 2002".⁶³

המחקר העלה "ראיות חותכות לדפוס של חד-צדדיות עקבית נגד ישראל ולטובת הערבים הפלשתינים... האינקווייר מלמד את הציבור כי ישראל היא 'האיש הרע' במלחמה זו ומכאן שאינה ראויה לתמיכה אמריקאית. אין זה רק חוסר הגינות, זהו שקר".⁶⁴

מחקרים מפורטים כגון אלה שעל ה-BBC וה-*Inquirer Philadelphia* הם אמצעי יעיל ביותר, מאחר שקשה להתווכח עם ראיות מוצקות.

• L'Agence France Presse (AFP)

חד-צדדיותה של סוכנות הידיעות הצרפתית הרשמית AFP נגד ישראל, אף שאינה נסקרת באופן שיטתי, היא נושא לכמה וכמה מחקרים. AFP היא סוכנות הידיעות השלישית בגודלה בעולם, ומרכזית בדיווחים מן העולם הערבי. הסוכנות היא גוף אוטונומי לפי חוק, והיא מחויבת לחקור ולשדר "מידע שלם ואובייקטיבי". בחירת המנכ"ל שלה מחייבת עובדתית הסכמה של אנשי-מפתח בממשלה הצרפתית.⁶⁵

בשנת 2002 ניתח העיתונאי קלמנט וייל ריינאל (Weill Raynal) מספר דיווחים של AFP. הראשון עוסק בתקריות הר-הבית ב-28 בספטמבר 2000, הנחשבות בעיני רבים לתחילת האינתיפאדה הפלשתינית השנייה. הדיווח השני הוא על מותו של הילד מוחמד אל-דורה ש-AFP מייחסת אותו לכדורי החיילים הישראליים, ואילו משקיפים אחרים סבורים כי היו אלה כדורי הפלשתינים. העניין השלישי הוא שתיקתה של AFP לגבי הכרזתו של שר התקשורת הפלשתיני עאמד פאלוגי ב-2 במרץ 2001, כי האינתיפאדה הפלשתינית תוכננה יותר משנה מראש ולא פרצה כתוצאה מביקורו של אריאל שרון בהר-הבית.⁶⁶

צעד חשוב קדימה בסיקור תקשורת היה המשדר התיעודי "פענוח" – Décryptage. מנחי התוכנית, ז'אק טרנרז' ופיליפ בנסוסן, ניתחו את דיווחיה של AFP בנושא הסכסוך הפלשתיני-ישראלי באמצעות ראיונות ותמונות מן התקשורת. כך יכול הצופה לגבש את השקפתו על חד-צדדיותה של סוכנות הידיעות הצרפתית נגד ישראל.⁶⁷

חלק הארי של מחקרי העומק על גישת התקשורת הצרפתית כלפי ישראל נעשה על-ידי ה-Observatoire du monde juif ("תצפית על העולם היהודי"), מרכז מחקר על החיים הפוליטיים היהודיים. שמואל טרינגו, מייסד המרכז, אומר:

הוכחנו כי כתבים צרפתיים בישראל שכתבו את נאומיו של ערפאת כדי למנוע מה שנראה כבלת-ראוי פוליטית. כאשר הוא תקף את היהודים, הם כתבו **ישראלים**. כאשר ערפאת אמר דברים איומים ונוראים, הם רשמו נקודות במקום לצטט אותו. הם עשו זאת כדי להציגו כנואל ומשחרר, כמעט כקדוש חילוני.⁶⁸

פרסומי המרכז מציינים תכופות סילופים קיצוניים בתקשורת. אחד המקרים היה כאשר ה-Paris Match הציג צילום של אב פלשתיני החובק בזרועותיו את בתו המתה בת ה-12. האיש טען שהיא נהרגה בידי הישראלים, והעיתון פרסם זאת מבלי שטרם לאמת את הטענה. לאחר מכן הודה האב כי הוא עצמו ירה בבתו, שלא בכוונה, בשעה שטיפל בנשקו.⁶⁹

לדברי טריגנו, הוא החל אט אט להבין כי עוצמתה הקיצונית של התקשורת מציבה סכנה חמורה לדמוקרטיה המערבית:

גישתם כלפי ישראל והיהודים במשך השנים האחרונות מוכיחה כי ביכולתם לעוות ניתוח, דיון וביקורת. אנו תלויים במעמד של עיתונאים בעלי השקפות פוליטיות. הם קוראים ותומכים זה בזה בדעותיו של זה, ללא החובה ליתן דין וחשבון למישהו. חופש ודמוקרטיה אינם יכולים לדור בכפיפה אחת עם שטוש האמת והעובדות.⁷⁰

סיקור תקשורת ערבי ומזרח-תיכוני

סיקור תקשורת אינו נחלתם הבלעדית של ארגונים פרו-ישראליים המבקשים למתוח ביקורת על כיוונו בלתי-הוגן, מנקודת מבטם, של הסכסוך הפלשתיני-ישראלי. קבוצות פרו-ערביות סוקרות אף הן את הנטייה בקרב התקשורת העולמית. יש אתרי אינטרנט כדוגמת al-bab.com המנתח כיצד מתייחסת התקשורת הן לנושא עיראק והן לנושא הפלשתינים. שירות דומה מספקת Media Monitors Network ("רשת סוקרי תקשורת").

יתרה מזאת: קיימות קבוצות תמיכה ערביות ומוסלמיות בארה"ב שיש להן מחלקות מיוחדות העוסקות בסיקור תקשורת. "הוועדה האמריקאית-ערבית נגד אפליה" (American-Arab Anti-Discrimination Committee), מצהירה שהיא חותרת למנוע "דעות קדומות אנטי-ערביות" בתקשורת, אף שהודעותיה לעיתונות מוקדשות ברובן המכריע לסכסוך הפלשתיני-ישראלי. "המועצה ליחסים אמריקאיים-איסלאמיים" (CAIR -- Council on American-Islamic Relations) הפיצה "התראות לפעולה" התוקפות תוכניות רדיו של פול הארווי, גיי סֶוֹרֶרֶי, גיקי מייסון וד"ר לורה שלסינגר, בשל נטייה אנטי-איסלאמית.

ארגונים אחרים אינם מותחים ביקורת על התקשורת אלא רק מתרגמים ידיעות מערבית או מפרסית המופיעות בתקשורת האלקטרונית או המודפסת, ובכך מאפשרים למערב גישות לתקשורת המזרח-תיכונית. במקרים כאלה אין כל ניתוח והתרגומים מדברים בעד עצמם.

MEMRI ⁷¹

מקור חשוב למידע ולסיקור התקשורת במזרח התיכון הוא MEMRI – "המכון לחקר התקשורת המזרח-תיכונית" (Middle East Media Research Institute) שנוסד ב-1998. משרדו הראשי נמצא בווינגטון DC והוא מקיים משרדים בברלין, בלונדון ובירושלים. הוא מתמקד בנושאים כלל-עולמיים ולא רק באזורנו. MEMRI שם לו למטרה לאפשר לעולם המערבי גישות לחומר המתפרסם

בטלוויזיה ובאמצעי התקשורת בעולם הערבי, על-ידי תרגום החומר לאנגלית. פרסומי המכון זוכים לאמינות והם מצוטטים תכופות בעיתונים המובילים במערב. לאחרונה החל MEMRI להזרים גם סרטוני וידאו מתורגמים מאתר האינטרנט שלו.

להלן דוגמאות לנושאים בהם עסק המכון במחצית הראשונה של שנת 2004: ניתוח הוועדה האיסלאמית הבינלאומית בקהיר באפריל 2004,⁷² קטעים מריאיון שהעניק נשיא סוריה, בשאר אל-אסאד. ל"אל-ג'זירה",⁷³ דו"ח על הפרות זכויות האדם של הפלשתינים בשטחים שבשליטת הרשות הפלשתינית,⁷⁴ והכרזתו של נסיך הכתר הסעודי, עבדאללה איבן עבד-אל-עזיז, כי הציונות היא העומדת מאחורי התקפות הטרור בערב-הסעודית.⁷⁵

MEMRI מציין כי צוטט בסוף שנת 2003 בהצעת החוק של הסנטור ארלן ספקטור וסנטורים רפובליקנים ודמוקרטים אחרים, הנושאת את הכותרת: "חוק האחריות של ערב-הסעודית". מטרת החוק היתה "להפסיק את התמיכה הסעודית במוסדות הממניים, מאמנים, מסיתים, מעודדים או תומכים ומסייעים בכל דרך אחרת לטרור".⁷⁶

בהצעת החוק נאמר כי "מוסדות דת רבים נתמכים על-ידי הסעודים והקתבים שהם מפיצים מלמדים מסר של שנאה ואי-סובלנות שהוא בסיס אידיאולוגי לטרור אנטי-מערבי". החוק מצטט גם מחקר שפרסם MEMRI ביולי ובו אומדן של 4 מיליארד דולר שהועברו, מאז תחילת האינתיפאדה בספטמבר 2000, מארגונים הנתמכים על-ידי סעודיה אל קבוצות ערביות-פלשתיניות הלוחמות נגד ישראל.

עד כמה יעילים הם סוקרי התקשורת?

אשר סוקרי תקשורת רוצים להראות עד כמה הם מצליחים, הם מציינים כי כתיבת מכתב לעורך או מתיחת ביקורת גורמים לעיתונים או לעיתונאים לפרסם התנצלויות או תיקוני טעויות. ארגון CAMERA לדוגמה, דיווח: "לנוכח מחקרים רבים של CAMERA שתיעדו חד-צדדיות בדיווחי הרדיו הציבורי הלאומי NPR (National Public Radio) על הסכסוך הערבי-ישראלי, החלה הרשת, בתחילת 2003, להפיק ניתוח עצמי מפורט משלה בנושא זה".⁷⁷ במקרה אחר ציין CAMERA כי צוותו וחברי הארגון השיגו תיקון טעות מהוול סטריט ז'ורנל.⁷⁸

אסרסון כותב:

לאחרונה, כאשר עולה העניין הציבורי בדיווחי ה-BBC על המזרח התיכון, אמר חבר בכיר בקהילה האנגלו-יהודית כי כשני שלישים מן התכתובת שהוא מקבל מפנים אותו אל ל-BBCwatch. ב-2003, כאשר החליטה ממשלת ישראל להפחית את שיתוף-הפעולה שלה עם ה-BBC, היא הביאה את דו"חות ה-BBCwatch כסימוכין להחלטתה.⁷⁹

אסרסון כותב בדו"ח האחרון שלו: "בפגישה פרטית עם ריצ'רד סאמברוק ומלקולם באלן שהתקיימה השנה, נאמר לטרור אסרסון שדו"חות ה-BBCwatch השפיעו על ההחלטה למנות את מלקולם באלן כבורר בסוגיית האיון של BBC בדיווחיו על המזרח התיכון".⁸⁰

אמת-מידה נוספת להצלחה היא הצגת ממצאיו של הארגון בפני פקידי ממשלה בכירים, חברי פרלמנטים ומועצות מערכת של אמצעי תקשורת זרים. מספר דוגמאות לכך הוזכרו לעיל.

שרגא סימונס סבור כי הודות לעבודת סוקרי התקשורת, כמעט נעלמו במשך השנים סילופי עובדות אנטי-ישראליות קיצוניים בתקשורת הזרה. הוא מצטט את CNN כדוגמה לרשת תקשורת אשר שינתה את גישתה כתוצאה ממבול פניות בדואר אלקטרוני. הוא כותב:

בינואר 2001 התקיימה הפגנה חשובה ושקטה למען ירושלים מאוחדת, ליד שער יפו. בכתבת CNN על האירוע צוטט רק איש אחד, ערבי, שהתנגד לירושלים מאוחדת. לא צוטט ולו יהודי אחד. CNN כינתה את אזור שער-יפו בשמו הערבי, שם שמקורות מערביים מעולם לא השתמשו בו.

סימונס טוען שליכוי כזה מצד ה-CNN לא יעלה על הדעת היום,⁸¹ והוא מוסיף כי עיתונאים סיפרו לו שמאחר שהם נסקרים, הם נאלצים לשאול את עצמם האם הדיווח שלהם הוגן והאם הם מציינים עובדות נכונות.

סיקור התקשורת הוא יעיל

ח דשות לבקרים מובעים ספקות באשר ליעילותו של סיקור התקשורת, ובמיוחד בנוגע לטענות כי הכתבים הם אנטי-ישראלים ואף אנטישמיים. הלמרייך סבור כי טקטיקה זו בטעות יסודה. הוא מציין עם זאת כי הכתבים רגישים, לכאורה, לביקורת המגיעה מחוגיהם ומסביבתם: "אין דבר המפחיד עיתונאי יותר מפרסום תיקון טעות בהקשר לסיפורו", אומר סרג' שממאן (Schmemmann), סגן העורך לענייני חוץ של הניו-יורק טיימס וכתב לשעבר של העיתון בישראל, בריאיון לג'ואיש וורלד. ברוח זו פנה אל עובדיו ג'וזף לליולד (Lelyveld), העורך בפועל של הטיימס, בדברי תוכחה קשים: "שלוש פעמים בחודשים האחרונים נאלצנו לפרסם תיקונים בנוגע להחלטת האו"ם 242, וסיפקנו מזון לשמחתם לאיד של הקוראים, המשוכנעים שאנו עקשנים ואיננו בקיאים בנושאי המזרח התיכון".⁸²

בן-דוד מציין כי נציגי תלונות הציבור של העיתונים – האמורים לכאורה לטפל בתלונות הקוראים – הם לעתים קרובות חסרי-אונים. "ברוב המקרים, כמו אצל הווינגטון פוסט, המיינאפוליס סטאר וכיו"ב, נציב התלונות מתעלם מן התלונות ומצדד בעיתון. ברוב המקרים הנציב עצמו הוא כתב לשעבר". עוד אומר בן-דוד כי נציב התלונות של הווינגטון פוסט, מייקל גטלר, ממעיט לאחרונה בחשיבותם של סוקרי התקשורת.⁸³

עזרה בלתי צפויה

ב אמצע 2004 קיבלו סוקרי התקשורת הפרו-ישראלים עזרה חשובה ממקור בלתי צפוי. ה-American Journalism Review (AJR), פרסם מאמר מאת ברברה מטוסאו (Matusow) המצביע על השפעה משמעותית של סוקרי תקשורת פרו-ישראלים על

העיתונאים. המאמר ב-AJR גילה שכושר העמידה של רוב העיתונאים אינו גדול, והמכתבים שהם מקבלים בדואר אלקטרוני משפיעים עליהם. המסקנה העולה מן המאמר היא שהעיתונאים גילו שהם "הושלכו למעין מלחמת מיופי-כוח למלחמה המשתוללת בין ישראל לפלשתינים".⁸⁴ כוח התנסחותה של מטוסאו במשפט הבא מפגינה חד-צדדיות פרו-פלשתינית: "לאחרים פרו-ישראלים אין מונופול על סילוף או על היגיון מעוות".

מטוסאו כתבה כי רשת הרדיו NPR טוענת שהיא כפופה לבחינה עצמית קפדנית בכל עת. היא גם מצטטת את אנדריאה לוויין, מנכ"ל CAMERA, האומרת: "המושגים הרגילים ביותר של עיתונאות, כגון איזון והזדמנות שווה להציג דעות, אינם בנמצא... בשונה מאמצעי תקשורת אחרים, נראה כי NPR מחשיבה עצמה כעומדת מעל ומעבר לביקורת".

אנדריאה לוויין כתבה לעורך AJR, ראם ריינר, והצביעה על עובדות וגויות במאמרה של מטוסאו, כגון טענתה שישארל שולטת ברוב משאבי המים של רצועת עזה, וכי המתנחלים תופסים עשרים וחמישה אחוזים מקרקעות הרצועה, בעוד שלאמיתו של דבר האחוזים נמוכים בהרבה. במכתב כותבת לוויין כי אמרה למטוסאו, בשיחה איתה, שהכשל הגדול ביותר של התקשורת הוא בכך שאינה מדווחת על "החדרת השנאה מצד הרשות הפלשתינית, שתחילתה ב-1994, כאשר יאסר ערפאת השיג שליטה על אמצעי התקשורת עם הגיעו לעזה... גבי מטוסאו הפגינה חוסר עניין בהערתי באותו זמן והיא לא הופיעה במאמרה".⁸⁵

תהליך בריא

מ אמרה של מטוסאו מצביע על כך שסיקור התקשורת בנושא הסכסוך במזרח התיכון עשוי להיות סימן מבשר לתהליך נרחב ובריא הרבה יותר. הסיקור עשוי בסופו של דבר לגרום לתקשורת – המכונה לעתים הרשות הרביעית (בנוסף לשלוש שהגדיר מונטסקייה) – להיות כפופה לאיזונים ובלמים כגון אלה הקיימים בין שלוש הרשויות: המבצעת, המוחקת והשופטת. תקשורת שצריכה ליתן דין וחשבון על מה שנכתב בה, פועלת לטובת הדמוקרטיה. מאחר שהביקורת מגיעה מאנשים רבים שאיכפת להם, בקרת התקשורת נעשית לתהליך דמוקרטי חשוב.

ארגונים ויחידים יהודיים נמצאים בחוד החנית של תהליך זה, מאחר שישראל והיהודים מושמצים על-ידי אמצעי תקשורת רבים כל כך. לפיכך נודעת לפעולותיהם חשיבות חברתית ופוליטית רבה, מעל ומעבר להיבטים הציבוריים הנוכחיים.

ארגונים סוקרי תקשורת פרו-ישראלים מגיעים למספר רב של אנשים. ככל שנמשך הסכסוך המזרח-תיכוני ועמו העניין החורג מכל פרופורציה שהוא מעורר, עתידות פעילויות סיקור התקשורת להימשך ולגדול בשנים הבאות, להגביר את יעילותן ולהתמקד יותר ויותר בעיתונאים יחידים הממשיכים לספק מידע מסולף וחד-צדדי. ■

Dan Diker, "Does the International News Media Overlook Israel's Legal Rights in the Palestinian-Israeli Conflict?", *Jerusalem Viewpoints*, 495, 1 April 2003.⁴⁹
 הודעה אישית, טום גרוס.⁵⁰
www.nationalreview.com/comment/comment-gross051302.asp >.⁵¹
www.bbcwatch.com >.⁵²
 מנפרד גרסטנפלד, ריאיון עם טרוור אסרסון,⁵³
 "What Went Wrong at the BBC: A Public Monopoly Abusing its Charter Through Bias Against Israel, *Jerusalem Viewpoints*, 511, 15 January 2004.
 הודעה לעיתונות:⁵⁴
 "The BBC and the Middle East, The Documentary Campaign 2000-2004";
BBCwatch.com, July 2004.
 ראו לדוגמה:⁵⁵
 Daniel Doron, "Study of Media Accuracy", BBC, 28 September-29 October 2000, (privately circulated) and Daniel Doron, "The BBC Incites Against Israel Again", *The Jerusalem Post*, July 5, 2001.
www.nationalreview.com/comment/gross200406181018.asp >.⁵⁶
 מכתב מנתן שרנסקי אל מר גיונתן בייקר, ראש המחלקה לחדשות חוץ, BBC, 30 במארס 2004.⁵⁷
 Tim Llewelyn, "The Story TV News Won't Tell", *The Observer*, 20 June 2004.⁵⁸
 Greg Philo and Mike Berry, *Bad News from Israel*, London: Pluto Books, 2004.⁵⁹
 הודעה אישית, טום גרוס.⁶⁰
 "What Went Wrong at the BBC: A Public Monopoly Abusing its Charter Through Bias Against Israel",⁶¹
 בינואר 2004, 15
 הודעה אישית, שרגא סימונס.⁶²
www.honestreporting.com/articles/reports/pdf/The_Age_Newspap_version2.pdf >.⁶³
www.honestreporting.com/a/100_day_study.asp >.⁶⁴
www.honestreporting.com/a/100_day_study.asp >.⁶⁵
 "L'AFP, agence indépendante ou gouvernementale?", *Observatoire du monde juif*, No. 2, March 2002 [French].⁶⁶
 Clément Weill Raynal, "L'Agence France Presse: le récit contre les faits",⁶⁷
Observatoire du monde juif, No. 2, March 2002 (French).
 cryptageD", בהנחיית זאק טרנרו ופיליפ בנסוסן, 2002.⁶⁸
 הודעה אישית, שמואל טרייגנו.⁶⁹
 Le conflit israélo-palestinien. Les médias français sont-ils objectifs?,⁷⁰
Observatoire du monde juif, p. 24.
 הודעה אישית, שמואל טרייגנו.⁷¹
www.memri.org >.⁷²
 MEMRI, "International Islamic Conference: Genuine Call for Tolerance or Reiteration of Hollow Slogans?", 24 May 2004.⁷³
 MEMRI, "Syrian President Bashar Al-Assad on Al-Jazeera", 14 May 2004.⁷⁴
 MEMRI, "Palestinian Human Rights Group Report on Internal Violence in the Palestinian Authority Areas", May 9, 2004.⁷⁵
 MEMRI, "Saudi Crown Prince on Yunbu' Attack: 'Zionism is Behind Terrorist Actions in the Kingdom...I Am 95% Sure of That'", 3 May 2004.⁷⁶
 Eli Lake, "Senate Mulling Sanctions Plan For the Saudis", *New York Sun*, 19 November 2003.⁷⁷
www.memri.org/bin/media.cgi?ID=66303 >.⁷⁸
 Camera, "NPR Critiques Itself", 11 June 2004.⁷⁹
 Camera, "CAMERA Staff, Members Obtain *Wall Street Journal* Correction on UN Resolution 242", 12 May 2004.⁸⁰
 The BBC and the Middle East, the Documentary Campaign 2000-2004,⁸¹
BBCwatch.com >, July 2004.
 שם.⁸²
 הודעה אישית, שרגא סימונס.⁸³
 Jeff Helmreich, "Journalistic License: Professional Standards in the Print Media's Coverage of Israel," *Jerusalem Viewpoints*, No. 460, 15 August 2001.
 הודעה אישית, לני בן-דוד.⁸⁵
 Barbara Matusow "Caught in the Crossfire", *American Journalism Review*, June/July 2004.⁸⁶
 מכתב לראם ריידר, 24 ביוני 2004. הודעה אישית, אנדריאה לוויין.⁸⁷
 מנפרד גרסטנפלד, ריאיון עם אלן דרשוביץ, *American Jewry's Challenge: Conversations Confronting the 21st Century*, (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2004).¹
 I.L. Kenen, *Israel's Defense Line*, Buffalo, Prometheus Books, 1981, p. 320.²
 הודעה אישית, לני בן-דוד.³
 CAMERA (The Committee for Accuracy in Middle East Reporting in America),⁴
www.camera.org >.
http://www.camera.org/index.asp?x_context=24 >.⁵
 Sergio I. Minerbi, *Mentir Avec Les Images*, Brussels, Louis Musin, 1985.⁶
 Henry H. Weinberg, *The Myth of The Jew in France 1967-1982*, Mosaic Press, 1987.⁷
 David Bar-Ilan, Eye on the Media, Jerusalem, Jerusalem Post, 1993.⁸
 Manfred Gerstenfeld, Interview with David Bar-Ilan in Israel's New Future Interviews, Jerusalem, Rubin Mass, JCPA, 1994, p. 111.
 Gerstenfeld, Israel's New Future, p. 117.¹⁰
www.honestreporting.com >.¹¹
www.honestreporting.com/a/Tell_a_Friend.asp >.¹²
www.honestreporting.com/articles/critiques/Sheikh_Yassins_Happiest_Day.asp >.¹³
www.honestreporting.com/articles/critiques/BBCs_Selective_Sensitivity.asp >.¹⁴
www.honestreporting.com/articles/critiques/2003_Dishonest_Reporting_Award.asp >.¹⁵
www.prensaveraz.com/Critiques/action_67.asp >.¹⁶
www.deolhonamidia.org.br >.¹⁷
www.camera.org >.¹⁸
 הודעה אישית, אנדריאה לוויין.¹⁹
www.camera.org/index.asp?x_context=2&x_outlet=35&x_article=717 >.²⁰
www.camera.org/index.asp?x_context=2&x_outlet=38&x_article=698 >.²¹
www.camera.org/index.asp?x_context=2&x_outlet=31&x_article=681 >.²²
www.pmw.org.il >.²³
 הודעה אישית, איתמר מרקוס.²⁴
 Itamar Marcus, "Encouraging Women Terrorists", Report No. 39, 12 March 2002, <www.pmw.org.il>.²⁵
 Itamar Marcus, "War Against the Jews and Israel in Palestinian Authority, Study 4, March 2002, <www.pmw.org.il>.²⁶
 Itamar Marcus, "Comparing the Palestinian Authority Options and School Textbooks with the Hamas Charter", Special Report No. 27, 1 December 1999, <www.pmw.org.il>.²⁷
 Itamar Marcus and Barbara Crook, "Four Loopholes in US Anti-Terror Laws", Special Report, 16 June 2004, <www.pmw.org.il>.²⁸
 הודעה אישית, איתמר מרקוס.²⁹
www.adl.org/media_watch/default.htm >.³⁰
www.adl.org/media_watch/tv/20040625-CNN.htm >.³¹
www.adl.org/media_watch/radio/20040426-WTKK+Radio.htm >.³²
www.honestlyconcerned.org >.³³
www.take-a-pen.org >.³⁴
www.take-a-pen.org/english/Articles/GWD.htm >.³⁵
www.guardian.co.uk/comment/story/0,3604,1227171,00.html >.³⁶
www.eyeonthehost.org >.³⁷
www.eyeonthehost.org/may-june_2004.html >, 27 June 2004.³⁸
www.imw.org.il >.³⁹
 ישראל מידד ואלי פולק, 1 ביוני 2003 <www.imw.org.il>⁴⁰
 ישראל מידד ואלי פולק, 23 בנובמבר 2003 <www.imw.org.il>⁴¹
proche-orient.info/xhome >.⁴²
www.crif.org >.⁴³
www.guysen.com >.⁴⁴
www.informazionecorretta.com/showPage.php?template=home_page >.⁴⁵
 Jeff Helmreich, "Journalistic License: Professional Standards in the Print Media's Coverage of Israel," *Jerusalem Viewpoints*, No. 460, 15 August 2001.⁴⁶
 Alfred Donath, "Ethik des Journalismus im Lichte des Nahost-Konfliktes", September 24, 2002.⁴⁷
 הרצאה בטקס העקת פרס האתיקה ע"ש ז'אן דומור בלוזאן.⁴⁸